

DE DUITSCHE RAID TE DIXMUIDEN

De toestand aan den IJzer was alzoo zeer angstwekkend. Het hoofdkwartier te Veurne zou dus zijn toevlucht nemen tot het water, maar dit kon niet onmiddellijk redding brengen; het eischte tijd. Die onrust heerschte ook over de

Fransche grens in de kustdorpen en te Duinkerke, waar onze minister van oorlog, de heer de Broqueville, sedert den 13den op het stadhuis zetelde.

Den 10en Augustus reeds had Duinkerke twaalf hospitalen gereed, maar nu

tijdens den IJzerslag bracht men er het aantal bedden van 2418 op 5000. Alle beschikbare lokalen, kazernen, scholen, kollege's, schouwburgen, werden ingenomen. In het station ook waren ambulancen. Het hospitaalschip « Duquay-Trouin » lag al dadelijk vol. Duinkerksche vrouwen en meisjes boden zich in menigte als verpleegsters aan.

In al die gebouwen speelden zich vreeselijke tooneelen af; hoe veel Belgische soldaten en fusillier-mariniers, welke onder hevige smarten nog levend tot hier geraakt waren, bezweken, toen zij meenden gered te zijn. Hulpeloos toch stond men tegenover ontstoken wonden, welke te lang onverzorgd waren gebleven en reeds de kiemen van den dood in zich droegen. De uitgeputte dokters hadden nauwelijks den tijd een bete te nuttigen; van slapen was in het geheel geen sprake; steeds werden ze ontboden voor « dringende gevallen », voor allerlei operatie's welke geen uitstel duldden, als men den lijder nog eenige kans op levensbehoud schenken wilde.

't Was hier een geweldige, hartstochtelijke strijd tegen den dood.

De toestand werd te verschrikkelijk en men moest patiënten verder voeren; de treinen namen er mee naar Calais, de Fransche booten Ceylan, Bretagne, Tchad, Amiral Duperré, de Engelsche Riva, Plassy en Rohilla scheepten er in naar Groot-Bretagne.

Dan krioelden door de straten duizenden vluchtelingen, twee stroomen, welke hier samen botsten, een uit het ijzerland over Veurne, Ghijvelde, Rosendaal en de andere uit 't Iepersche en de Vlaamsch-Fransche Leiestreek, over Cassel en Winoxbergen en daartusschen mengden zich de vestingtroepen. Men vervoerde de militairen op de Cilean Head, Caroni, Trafford Hale, City of Dunkirk, Architect, Thépis, Corins Hamon en Indore. De krijgsgouverneur gebod ook de burgers uit de stad te leiden en elders onder dak te brengen, want Duinkerke was een versterkt kamp, dat gereed moest zijn, zoo 't moest, den schok der Duitsche legermassa's op te vangen. Ook duizenden onzer rekruten waren in Duinkerke geraakt... Die schenen nog het minst somber. Ze kenden den oorlog niet, moesten

nog geoefend worden en verlangden om den Duitscher aan te vallen. Zoo schreef een hunner, de luimige en tevens fijngevoelige ziel, Fritz Francken over die uitwijking:

« We togen naar Torhout. Alle verbinding met huis was afgebroken. We hielden ons kranig, trots dezen tegenspoed en stapelden diep in ons op, de gedachten en plannen van een heilige weerwraak. Den derden avond moesten we alweer ijlings ophoepelen. Eerst tegen den ochtend vertrokken we. Reeds waren de vijandelijke patroeljes in onze nabijheid. Ongedeerd geraakten we in Frankrijk. Door de blonde duinen slingerde de trein, en verwelkomd door een uitgelaten menigte borrelden we uit de spoorhall van Duinkerke.

Algauw scheepten we in op de Admiraal Magon. De zee lag stil als een muisje. Ik bleef aan dek; des nachts kroop ik in een bootje en 't gebruis der baren dodeinde mij in slaap. Den 19n Oktober 's middags gingen we in Le Havre aan wal. We hadden honger! Maar we moesten nog wat geduld hebben. Men zei ons dat we naar Cherbourg vertrekken zouden. Weerom den trein op. 't Was avond toen ik in mijn spelonkig kompartiment wakker schoot. Elf uur! We moesten weer uitstappen. Wij dommelden als een kudde schapen naar buiten. « Vive la Belgique ! » klonk het allerwegen. 't Krioelde van volk. « Vivent les petits Belges ». Ik moest glimlachen. Les petits Belges... en ik meet één meter zeven-en-tachtig!

We waren te Fécamp.

Wat had ik een honger toen ik daar uitstapte.

— Qui veut venir avec moi?

Ik spitsde de ooren. Hoho! 'n Uitnoodiging? 't Gaat hier goed, dacht ik. Alras nam een burger mijn broer en mij op sleeptouw. Door hobbelige, bochtige straatjes, stapten we voort, onzen gastheer flankerend. Wij hadden net het uitzicht van een levend schouwergarnituur. Hij en ik zoo bovenmatig lang, en onze gastheer 'n klein, mager verneuteld manneke. 't Deed niets ter zake. Beschaamd hoefden we niet te zijn. In een bouwvallig straatje, voor een kruidenierswinkeltje bleven we staan. Onze leidsman stak de deur open. Een joviale, boerinachtige hospita verwelkomde ons.

't Licht der winkellamp deed ons een oogenblik duizelen. Toen onderscheidde ik beter 't Normandisch binnenhuisje. We moesten vertellen, de evenementen onzer reis, terwijl zij de tafel opdiende. Nooit in mijn leven heb ik met meer appetijt gegeten » (1).

Ja, voor hen zou het martelaarschap pas later komen, doch nu hadden ze er geen denkbeeld van, hoe het aan den IJzer toeging.

Duinkerke lag te hijgen van angst... 't Rekende op de zonen van 't oude moederland, want, al was het nu een Fransche stad, het kon toch zijn Vlaamsche afkomst niet verloochenen. Reeds het kloek belfort, waarin Vlaamsche klokken zongen, herinnerde aan de dagen, toen in deze stede onze taal nog niet naar enkele achterbuurtjes verbannen was, gelijk nu, doch die was van de wet, den handel, de bloeiende schipperij en de gansche burgerij.

Trouwens de flinke wilskrachtige maire Henri Terquem haalde nadien dikwijls dien oorsprong aan, waarop hij en zijn veste fier waren...

Ja wij weten het dat er reden was om ongerust te zijn: al meer en meer brokkelde de zwakke dam af, welke den Duitschen stortvloed tegenhouden moest.

Raoul Magelein had niets dan sombere voorspellingen gehoord, toen hij op den avond van den 15en te Kaaskerke zijn motor liet staan en verder te voet ging, om een order naar Dixmuiden te brengen. En zijn hart was vol zwaarmoedigheid. Wat gaf hij er om of een kogel of granaatscherf hem treffen zou, hier in deze gevaarlijke zone? Hij had dezen avond, bij zijn vertrek uit Veurne, Nancy aan den arm van Bonte gezien... En dan was ze gaan knielen voor een Christusbeeld, maar hij wist het wel, dat ze niet meer voor hem bad... Zijn laatste hoop was nu vervlogen... Wat kon hem de dood schelen!

Doch 't was nu vrij rustig op het front, tenminste wat oorlogsgeluiden betrof. Alleen de natuur had dezen Zondag bij het einde van den zeurigen nachten, haar geweld ontketend. Van zee kwam de storm en hij bulderde over de duinen en polders, dreef slierten van vlammen en vonken voor zich, sloeg het water van den IJzer en de vlieten

tegen de oevers op en deed daar de lijken schommelen en zwalpen tusschen het klagende riet. Hij stootte zware wolkegevaarten samen, welke zich opstapelden en plots ontlastten in regenvlagen, die de loopgraven overstroomden en de arme soldaten nog de laatste kans tot wat rust ontnamen.

De wilde jager was aan 't rennen, zei men naar de oude legende.

Ouders hadden een zoon, die hun veel droefenis bezorgde, nooit wilde werken, maar gedurig op zwier en bijzonderlijk op de jacht was. Zekeren avond lag zijn grijze vader, die ziek was gevallen, op zijn uiterste en moeder sprak den jonkman schoone, dat hij nu toch thuisgebleven zou zijn, om zijn vader in de laatste ure bij te staan.

De deugniet wilde niet luisteren en floot zijn honden om 't bosch in te trekken.

De stervende verhiel zijn moe hoofd van 't kussen en zei met gebroken stemme:

« Zoo zult gij eeuwig jagen ».

Hij gaf nog een zucht en loste zijn geest.

De vrouwe verhuisde naar familie. De oude woning verzonk in den grond. En de slechte zoon vond geen ruste meer. Hij joeg door het bosch, schabouwelijk schreeuwend om erbarming, en zijn honden blaften, een leger van geesten volgde, en 't gansche woud daverde en schudde, de boomen zwiepten, de struiken sloegen tegen d'aarde. Dat was de jager, die voor zijn straffe eeuwig zwerfen moest.

Zoo hadden we hem bij 't oude slot van Vlaanderens graven ook, in 't groote bosch van Tor (Torhout) en verpersoonlijkte hij de sage, den machtigen Wind.

Doch... werd dan slechts in de legende 't kwaad gestraft? Ginds schulde het nu, in Beerst, Eessen en Woumen, en 't hield er weerloozen geboid en trachtte los te breken over Veurne-Ambacht en in die poging vermoordde het reeds onze beste krachten. En geen bovenaardsche macht hield het tegen.

Raoul dacht thans aan geen overlevingen en bleef onverschillig onder 't geeselen van wind en regenvlagen. Hij gaf zijn order af en wilde terugkeeren naar Kaaskerke, toen hij toch in

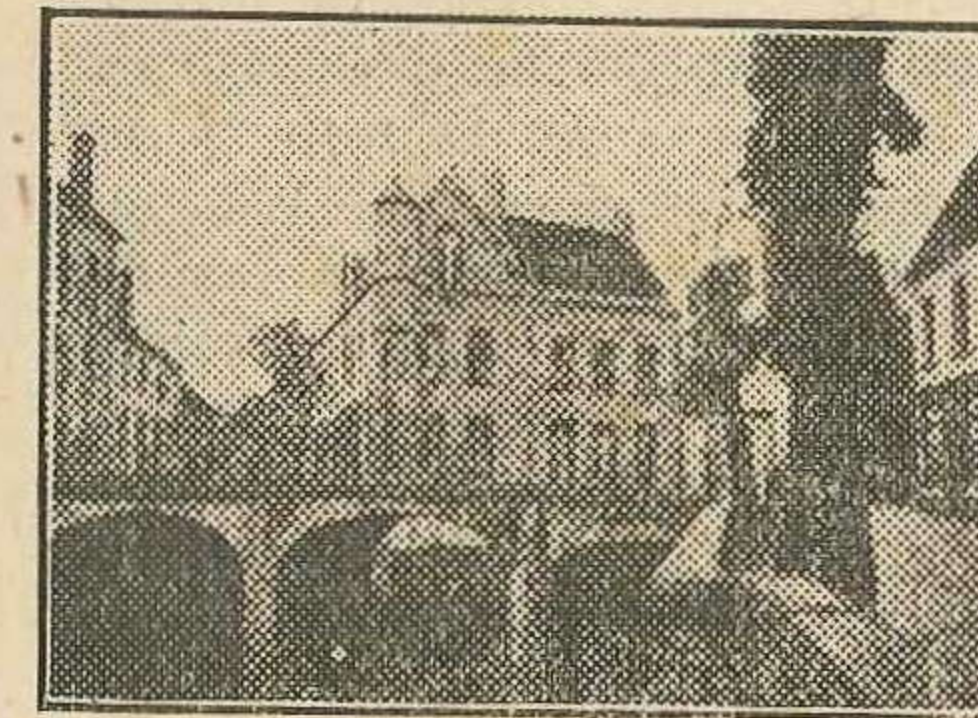
al zijn droef gemijmer door luid geveervuur vlak bij hem, en woeste kreten werd gewekt.

Was men nu aan 't vechten onder Belgen en fusiliers? Moesten eigen strijders aan 't twisten gaan?

Maar eensklaps zag de jongeling punt-helmen opduiken, en voor hem flitste een bajonet, terwijl een kort bevel klonk: « Handen omhoog! »

Groote Hemel, dat waren Duitschers! 't Front moest doorbroken zijn. En bij Raoul, die op sommige oogenblikken den dood als geroepen had in die bange zieleworsteling van zijn versmadeliefde en zijn diep gehoond gevoel, laaide nu toch de levenszucht op en hij gehoorzaamde den vreemden militair, om aan een bajonetsteek te ontkomen.

Eer hij zich goed rekenschap geven kon van 't gebeurde, stond hij met andere Belgen en fusilier-mariniers voor een bende Duitschers, die hun gevangenen als een schild voor zich dreven naar de Hooze Brug. Daar nadlerden ze den IJzer, waar de wacht door twee

Het Spaansche Huis te Dixmuiden

Fransche en twee Belgische machinegeweren gesteund werd. De onzen zagen in den flauwen lichtschijn de eigen uniformen en dachten, dat er afgeloste troepen over de brug trokken. De gevangenen en eenige Duitschers, aangevoerd door een majoor en twee luitenanten, bereikten ongedeerd de overzijde.

Maar luitenant Pollet van de tweede Belgische mitrailleur zag eensklaps den vijand en gebod sergeant Kerkof te schieten, terwijl hij zelf den revolver trok, om het wapen, waarvan nu alles afhangen zou, te verdedigen. De voorhoede stormde den weg van Kaaskerke op. De machinegeweren klapperden en de tweede groep van den vijand werd

door den kogelregen gegrepen en zonk kermend en huilend, snorrelend in bloed, neer; de achterhoede maakte rechtsomkeer en vluchtte terug de stad in.

Dat alles geschiedde in enkele oogenblikken.

Raoul Magelein dompelde dus met zijn lotgenooten op den weg van Kaaskerke voor de vijandelijke bende, welke nu echter zelf binnen de linie opgesloten was. Maar in Dixmuiden moest dan toch een geweldige macht Duitschers zitten, meende men.

Raoul huiverde. Hij wist dat hier wat verder kolonel Jacques in een huizeke vertoefde. Zou men den dapperen aanvoerder verrassen, gevangen nemen of doden? Maar neen, de kerels stormden de woning voorbij, schietend naar alle gedaanten, welke terzijde opdoemden.

Daar was een hulppost der Fransche fusiliers. Gestalten verschenen in de deuropening. Magelein erkende er twee: dokter Duguet en de priester Le Helloco, aalmoezenier van het 2de regiment mariniers. De Duitschers vuurden... en de twee mannen stortten neer.

— Mijnheer de abbé, wij zijn verloren... geef mij de absolutie, kreunde de geneesheer nog even.

De aalmoezenier deed een poging om zijn hand op te heffen en het teeken des kruises te maken.

Maar de vijand was al weer verder. Van den Ouden Barreel schoot men terug. Ginds was de admiraal met zijn staf.

Uit een huis kwam weer een schim nader gesneld. Het was de Fransche kommandant Jeanniot, die zoo weinig aan een vijandelijken overval dacht, dat hij zelfs zonder wapen naar buiten sprong, meenend hier een twist tusschen eigen soldaten te moeten bijleggen. En hij wist het, hoe populair hij was, en dat men dadelijk naar hem luisteren zou. Maar toen hij zijn gruwelijke vergissing bemerkte, was het te laat en werd ook hij bij de gevangenen geduwd.

Een heesch bevel van majoor Oidtmann, zooals de aanvoerder der stoutmoedige kerels heette, en de bende liet zich in een gracht vallen, waar ze haar slachtoffers met den dood bedreigde bij het minste gerucht of teeken van verzet.

1). De Blijde Kruisvaart.

De groep was ook de Belgische hulp-post voorbij gesneld. Hier bevond zich dokter Van der Ghinst. Even te voren was hij nog met zijn gewonden in de stad zelf, waar hij zijn ambulance in het huis van notaris Baert gevestigd had. Getroffenen, die men er binnen-bracht, vertelden dat de Duitschers door-gebroken waren, maar wie kon het ge-looven! Een gekwetste sprak immers dikwijls ijltal. Men had in de zaal, vroeger het rijk gemeubeld salon, dat nu met bloed besmeurd was, reeds zoo-veel vreeselijke kreten en onsaamenhan-gende woorden gehoord, wanneer de lijdens daar lagen in hun ontzettende smart, gebroken naar lichaam, maar den geest nog vervuld van de afschuwe-lijke tooneelen. Doch de patiënten be-vestigden het nieuws van de overrom-peling. Een, die helder bij zijn verstand was, hield vol een verslagen Duitscher op de markt te hebben zien liggen. En waarom zou het nieuws ook niet waar kunnen zijn? 't Mirakel van den weer-stand door kompagnie's tegen bataljons en zelfs regimenten, de worsteling van een handjevol uitgeputte mannen tegen steeds nieuwe, versche krachten, zou immers niet blijven voortduren! De meest optimistische kon dat niet gelooven. En was het nu geen avond voor een verrassing met dien bulderenden wind, welke zooveel mysterieuse ontzenuwen-de geluiden over de vlakke joeg, en de regenvlagen, die bij menigeen den laat-sten sprankel volharding blusschen moest.

Dokter Van der Ghinst nam een snel besluit. De Franschen hadden hun am-bulancen reeds twee dagen geleden naar de andere zijde van de brug overge-bracht... 't Werd hoog tijd hun voor-beeld te volgen. Men kon elk oogenblik door den vijand verrast en ingesloten worden. De geneesheer ontbood een am-bulancierijtuig en liet vlug al zijn zie-ken opladen. De wagen reed heen. Een geluk dat men zoo weinig bombardeer-de... Was het geen verdacht teken... een taktiek van den vijand, om eigen mannen te sparen? De storm dreef wol-ken van vonken over de stad en blies nu en dan het vuur van een smeulend puin weer op. Gelukkig daar lag de

brug al; de wacht stond er toch nog trouw op haar post... En tusschen de ruinen was het nu rustig... Dan toch een valsch gerucht, dit der overrompe-ling.

De lucht scheen vol geheimzinnigheid te hangen.

Het ambulancierijtuig hield voor een herberg stil, nu een Belgische hulp-post, waar men de gewonden onder dak bracht... En men merkte niets van on-raad. De dokter legde zich eindelijk ter ruste... 't Was in elk geval een waar-schuwing geweest om Dixmuiden te ver-laten; hier bevond men zich meer in veiligheid. Een doorbraak behoorde niet tot de onmogelijkheden. En zoo pein-zend, sluimerde, de verkleefde genees-heer, die een geweldigen arbeid achter den rug had in. Eensklaps schrok hij wakker. Zijn helper had hem uit zijn slaap geschud en zei gejaagd: «De Duitschers zijn daar!» De heer Van der Ghinst sprong op. In de gelagzaal stond reeds het gansche personeel. Men had alle lichten gedoofd. En fluisterend ver-telde men het nieuws... Er was een bende voorbijgestormd, schietend, roe-pend, tierend... Geen twijfel, het waren Duitschers... Maar welk een mysterie zweefde er dan om het veege Dixmuiden! Een vage angst bekroop al deze brankandiers en gewonden. Was men dan onverhoeds in de macht van den vijand gevallen en zou de gansche hardnekkige verdediging der IJzerlinie te vergeefs zijn geweest? Want, groote Hemel, als de Duitscher hier doorge-broken was, Kaaskerke nam, en dan de andere troepen in den rug aanviel...! Men huiverde bij de gedachte aan die ramp, maar wie kon zeggen wat er ge-beurd was.

— Ik wil het weten, mompelde dok-ter Van der Ghinst.

Hij trok de deur open... Dikke dui-ternis omhulde den steenweg... De wind gierde rond de woning, en de regen plaste neer, maar in al die geluiden hoorde de geneesheer van de overzijde gekerm. Hij stak de straat over. In de eene hand drukte hij zijn revolver, in de andere hield hij zijn elektrische zak-lantaarn. De dokter huiverde: daar la-gen roerloos de scheepsluitenant Ri-

chard en de aalmoezenier Le Hellocq... Wat verder in de kamer reutelde dok-ter Duguët in zijn doodstrijd. Van der Ghinst riep ziekendragers om de slacht-offers naar zijn hulppost te brengen en verzorgde de ongelukkigen. Dan snelde hij naar een volgend gebouw. Hier ze-telde de Belgische staf van kolonel Jacques... Op het geklop werd de deur geopend, maar dreigden tevens revol-vers...

— Dokter Van der Ghinst! riep de heelmeester.

Jacques trad nader... «Ja, er zijn Duitschers voorbijgetrokken» zoo be-vestigde de verdediger van Dixmuiden. «Er is een bataljon reserve te Kaasker-ke... Wie zal het verwittigen?»

— Ik! antwoordde de dokter.

Een fusilier vergezelde hem. Nauwe-lijks waren ze een paar honderd meter verder of daar klonk het gebiedend: «Halt!»

— Belgisch dokter! schreeuwde Van der Ghinst terug, meenend met een eigen post te doen te hebben.

— Hande auf!

En zoo zag Raoul den hem bekenden geneesheer gevangen nemen... Deze pro-testeerde... Hij was van de ambulance en moest zijn zieken verplegen,

— Dan kunt ge hier beginnen, snauw-de majoor Oidtmann. Daar ligt een on-zer officieren gewond aan zijn been. (1)

Magelein zat in droevige gepeinen.

Gevangene van de Duitschers en bin-nen de eigen linie! En hoe te vluchten? De bewakers hadden den weerloozen de bretellen doorgesneden en de broek geopend en sommigen zelfs de handen op den rug gebonden om hun te belet-ten hard te loopen. En de bajonetten waren op de borst gericht.

De majoor begeerde van Van der Ghinst inlichtingen over de troepen in deze stelling. De dokter antwoordde dat hij niets van legerzaken wist en boven-dien toch niet zou antwoorden op vra-gen welke in strijd waren met de Haag-sche konventie. Von Oidtmann drong niet aan. Hij was ongerust. Waar bleef de rest van zijn bataljon? Uit de ge-sprekken der Duitschers vernam Raoul

(1) Dit alles wordt naar ooggetuigen meege-deeld.

wat er gebeurd was.

De Duitschers hadden inderdaad Dixmuiden willen overrompelen. In de richting van Eessen, waar de Belgische linie's bij deze der Franschen aansloten, was de doorbraak geschied, maar slechts een paar honderd man konden van de verrassing der onzen gebruik maken; de rest moest terug deinzen voor den weerstand der verdedigers. En de groep, welke zich daarna in de stad verspreid-de, werd opnieuw gebroken aan de Hoo-ge Brug, zoodat er ten slotte slechts 70 man in deze gracht zat, geheel afgesne-den van het eigen leger.

Over den weg naderde een Fransche ambulance-wagen. De Duitschers over-manden de voerlieden. Nog een verove-ring, en von Oidtmann wilde een laatste poging wagen om, door een list, met zijn volk in aanraking te komen. Hij zond het rijtuig naar Dixmuiden. Men moest trachten terug te keeren met nieu-we strijders.

— En we zijn gedwongen dat met lee-de oogen aan te zien, dacht Magelein toen hij het voertuig hoorde weggrollen. Geen kans om de onzen te verwittigen.

Hij luisterde naar het geratel. De am-bulance moest nu bij de brug zijn. Zou de wacht den strik ontdekken? Hoor... geroep... kreten... schoten... En de Duit-schers begrepen zelf, dat hun toeleeg mis-lukte. Von Oidtmann vloekte van teleur-stelling.

Ja, de list was ontdekt. De schildwacht aan de brug riep: «Halte! Qui vive!» En een der keizerlijke soldaten ant-woordde in zijn beste Fransch: «Rouge Croix!» (in plaats van Croix Rouge).

Dat hoorde luitenant Durand-Gasselin, die door admiraal Ronach afgezonden was om poolshoogte te nemen van den toestand. En die zonderlinge woordkop-peling welkte zijn wantrouwen. Op zijn wenk omringden fuseliers den wagen... De Duitschers, die blijkbaar liever hier het avontuur en tevens hun gansche krijgscarrière wilden eindigen, gaven zich gemakkelijk over.

Von Oidtmann en zijn luitenanten spraken op gedempten toon. Wat nu te doen? Het avontuur werd bedenkelijk.

Daar kwamen twee fusiliers voorbij en ze moesten zich ook in de gracht

neerwerpen. Een wielrijder naderde. « Halt! » riep een Duitscher. Hoorde de soldaat het niet in den loeienden wind of meende hij nog te kunnen ontsnappen. Wie zal 't zeggen, maar een kogel velde hem neer... Het lichaam bleef roerloos naast de fiets liggen.

En Magelein bedacht, hoe dat lot ook hem had kunnen treffen... Hij zat nu hier te rillen in de modder... En zijn ouders? En Nancy... Ha, Bonte liep nooit zulke gevaren. Die was veilig te Veurne en kon een eerlijk soldaat zijn meisje ontfutselen. Hij bleef buiten schot... En eensklaps bestormde een wilde hoop Raouls harte... O, als Nancy dit vernam, als zij wist, hoe hij slechts een schrede van den dood was geweest, als hij haar alles beschreef, dan zou haar innig gevoel weer de overhand krijgen en zij het onderscheid zien tusschen een strijder en een korrespondent, en terug keeren tot haar oude liefde. Zij was nu verblind... Die vreemde kerel met zijn schoone woorden, had haar zinnen beneveld. Maar de band moest van haar oogen vallen. Zij was toch een dochter van het gemartelde Dixmuiden daar... en onder de geliefde stede trotseerde haar vroegere kamaraad den dood. O, als hij haar dit alles zegde, kon ze niet weerstaan aan zijn smeeken! Dan zou ze weer als voorheen bidden voor hem, wanneer ze neerknielde voor Jezus aan 't kruis, in de houding zooals hij haar zag... Wanneer was dat geweest? Heden avond nog. Groote God, eenige uren geleden pas en het scheen al zoo lang... En hij stond achter haar, die vreemdeling, welke oorlog voerde op zijn papier, en, als een nieuwsgierige in een schouwburg, zoo eens van verre naar het drama van 't front kwam zien, om het dan in zijn blad te vertellen, dat de Belgen en Franschen zingend vochten en juichend stierven. Wat wist hij van vechten en sterven, hij die nu lag te ronken op een pluimen bed, diep onder de dekens. En Raoul zat hier, met een bajonet tegen zijn borst, in de greep van den dood. O, als hij dat alles tot Nancy zei, dan zou ze de werkelijkheid zien en den ander verstooten, en den ouden, trouwen vriend weer aannemen. Maar hoe kon hij het haar zeggen? Hij lag hier weerloos, achterover tegen de slijkerige oe-

vergracht. Konden de Duitschers hem en zijn lotgenooten meesleuren naar hun eigen linie en hen allen naar Duitschland sturen? O, dan... ver weg... en Bonte bij Nancy...

En zoo niet, wat dan? Raoul huiverde. Wat hoorde hij daar... Groote God, verstond hij het goed? Zouden ze dat durven... die schanddaad, zoo'n moord! En toch, von Oidtmann herhaalde het met zijn heesche, wreede stem: « Die gefangenen todt schieszen! » Sterven als een afgemaakt beest, als een koe, die men slacht, als een varken, dat men keelt! Hoor weer, de dokter protesteerde... En ook Duitschers spraken hun hoofdman bits tegen: « Neen, men mag niet onmenschelijk handelen! » riep er een in zijn taal. Dat was de jonge soldaat, die zich zoo even aan Van der Ghinst bekend had gemaakt als student in de rechten te Berlijn. En er waren nog leerlingen der hoogeschool... We hebben ze reeds te Roeselare ontmoet. Deze waren van de geestdriftigsten, welke zich in hun geestdrift voor den raid hadden aangemeld, maar ze wilden toch geen laffe moordenaars zijn! Ze hadden zich al geëngerd aan het bloedbad in menige Vlaamsche plaats... Misschien geloofden ze toen de legende der franc-tireurs. Maar hier zaten ze met strijders als zij, die de wapens hadden neergelegd en dezulken maakte men niet af...

— Niet onmenschelijk handelen! herhaalden de studenten. Von Oidtmann grommelde, doch trok voorloopig zijn gruwelijk bevel in.

De bende stond op. De overrompeling was mislukt en de officieren zouden trachten hun stellingen weer te bereiken.

Klonk het daar weer niet: « Die gefangenen todt schieszen! »

Raoul sidderde. Zouden de studenten hun wil kunnen doen gelden of moeten buigen voor het gezag van den majoor? Dezen avond nog had de jonge man in zijn somberheid het leven versmaad, maar hij kende er toen al het heerlijke niet van. En nu sloeg nieuwe hoop als een golf over hem... Nancy zien en spreken... het haar vertellen, hoe hij in de gruwelijkste ure haar beeld voor zich zag.

En zijn ouders, och, Heere, zijn moeder, die als onzichtbaar gelijk een beschermengel om hem zweefde, wanneer hij door den granatenregen snelde om zijn plicht te vervullen... Elken keer verbeidde ze in onrust zijn terugkomst... En als hij nu morgen niet verscheen... Wat lokte hem het leven...! Vluchten...? Kon hij maar een, twee schreden buiten het bereik zijn van den kerel achter hem, onder de beschutting der duisternis. Maar die enkele sprong was er een in den dood, want de vlijmende bajonet zou immers sneller zijn dan hij!

EMANUEL VIERIN,
de Vlaamsche schilder der Begijnhoven

De Duitschers plaatsten hun gevangenen twee aan twee. En vooruit nu! Langs de Hooge Brug kon men onmogelijk terug in de stad geraken, doch von Oidtmann wilde het langs den spoorweg beproeven. Wat verder doemden schimmén op. Fusilliers of Belgen? Neen, het waren ook Duitschers, die verdoodd liepen en nu achter een stoommijt schuuilden. Weer een beraadsla-

ging... En de gevangenen moesten plat ten gronde gaan liggen. Een shrapnell ontplofte en kwetste een fusilier aan het been. Men verbond hem zoo goed als het ging. « Güte deutsche shrapnells », blufte een bewaker. Weer voort dan... Maar de officieren schenen hun weg geheel verloren. Onder een mantel bekeken ze, bij het schijnsel van een zaklampje, een kaart en een kompas, en twistten over de richting. Zoo dompelden men door het slijk, kroop over hagen, waadde door grachten.

Leon Deliens en Gaston De Marteau, soldaten van het 11e linie, ondersteunden den gewonden marinier, die niet klagen wilde, ofschoon het bloed van zijn been droop. Eenige studenten spraken met den dokter, als zaten zij veilig in hun kasino om de tafel. Het bleken vrijwilligers van het 202e regiment. Zij meenden dat de « krieg » spoedig over zou zijn... Italië had immers den oorlog aan Frankrijk verklaard en Hindenburg 250.000 Russen gevangen genomen. Ja, ze wisten het zeker... De officieren hadden het verteld.

— Maar waarom heeft Duitschland België aangevallen? vroeg de geneesheer.

— Nood!

Waarin die nood bestond, konden ze niet juist verklaren, maar aldus had men het hun gezegd. En Duitschland moest nu overwinnen. Het kon immers op 15 miljoen soldaten rekenen...

Zoo marcheerde men maar... Raoul zag wel, dat von Oidtmann steeds even ver van de spoorbrug bleef. « We draaien altijd rond, » dacht hij, maar wachtte zich wel die opmerking uit te spreken. Deze dooltocht duurde reeds meer dan twee uren. De gevangenen hijgden van vermoeienis. Kommandant Jeannot sprak nu en dan met den kwartiermeester Bonnet... De storm bedaarde, de regen hield op en in het Oosten verscheen een bleek schijn... 't Was de nieuwe dag, welke begon te lichten. Uit den nevel doemde Dixmuiden op. Een vrouw en een kind met pakken beladen

trokken over den weg. Men kon hen duidelijk zien. Soldaten schoten er heen, maar een verzette zich daartegen, zeggende: « Gute Leute ». Men liet de vluchtelingen gaan.

Majoor von Oidtmann voerde zijn bende in de richting der stad.

— Wil hij toch trachten aan de Hooge Brug te passeeren? vroeg Raoul zich af. Dan komen wij tusschen de twee vuren, maar als ik snel ben, spring ik bij de onzen... 't Is nog een kans op behoud...

Doch eensklaps schoot men uit een loopgraaf en de kogels waren goed gericht, want ze velden vijf Duitschers neer, doch troffen niemand der onzen.

De groep was op een onzer posten gebotst. « Terug! » huilde de majoor. En ook de gevangenen moesten rechtsomkeer maken. « De gevangenen voor-aan », beval de overste weer. Dokter Van der Ghinst stapte naast kommandant Jeanniot, die buitengewoon kalm bleef en aan den genesheer zijn lotgevallen vertelde.

Admiraal Ronarch had de vervolging doen staken tot het licht werd, tot dit oogenblik dus, en zoo was de jacht op de indringers begonnen. Van alle hoeven werd er geschoten. Weer stortte een Duitscher ten gronde. De heelmee-ster wilde hem verplegen, maar zijn bewaker verhinderde het hem. De gewonde riep om medelijden, stak in angst de handen uit, doch von Oidtmann liet hem aan zijn lot over.

En zoo draafden de achtervolgden weer over de velden. Maar nu floten de kogels om hen heen... Ze kwamen van alle richtingen... 't Was duidelijk, dat de bende ingesloten werd...

Raoul zag hoe Van der Ghinst en nog twee mannen zich in een gracht lieten vallen. De Duitschers bemerkten het niet. Ze hadden het te druk met terug te schieten. Magelein voelde zijn hart bonzen... Dat voorbeeld moest hij volgen... O, ontkomen... gered worden... zijn ouders terugzien en Nancy... Maar een blik van zijn bewaker en, zoo deze de beweging slechts vermoedde, zou 't staal in zijn lichaam dringen... En toch... hoor, daar vroeg men: « Wat moeten we met de gevangenen doen? » — « Todt schiessen! » klonk het... De soldaten joegen de weerloozen op een hoop... Deze worstelden tegen, trachtten hun

leven te verdedigen. Raoul ontsprong een bajonetsteek... O, leven... ondanks alles, toch leven... Die beelden voor zijn geest: Moeder... en Nancy... Maar dan... schoten knallden, kogels schuifelden, kreten klonken...

Een verschrikkelijk tooneel ontatond... een slachting... een moordpartij.

Raoul liet zich vallen... Een lichaam stortte over hem heen... en 't bloed van een makker verblindde zijn gezicht... Het was de gewonde fusilier die afge-maakt werd en boven op Raoul den doodsniik gaf. Elke Duitscher had een gevangene uitgekozen om dezen neer te schieten of de bajonet in de borst te steken. Alleen eenige studenten protesteerden maar hun stem ging in al het getier, geschreeuw, gehuil, gekerm en geschot verloren. Doch daar waren de Franschen en Belgen... De laatste Duitschers weken nog een eind terug. Majoor von Oidtmann stond te midden van hen; hij wist, dat alles verloren was, toch bleef hij zijn bevelen uitschreeuwen, in de eene hand zwaaiend met zijn karwats, in de andere zijn revolver klemmend. Maar daar sprong een soldaat op hem af; het was Deliens van het 11^e regiment, die zich als door een wonder van de slachting had kunnen redden... In zijn handen lag de bajonet van een gesneuvelden Franschman... En met een geweldigen stoot plofte hij het vlijmend staal in de linkerzijde van majoor von Oidtmann, die met een zwaren bons neerviel. Een laatste kreet... en voor dezen officier was de oorlog afgelopen, daar waar hij een laffe moordderij had bevolen.

De weerstand eindigde met zijn dood. Zij, die even te voren, weerloozen afmaakten, wierpen zich op de knieën en kermden: « Kamarad, Kamarad! » Een luitenant bood geld voor zijn leven. Onze officieren bedwongen de mannen, welke door het afschuwelijk tooneel van wraaklust tierden.

Raoul bevrijdde zich van zijn vreeselijken last. Hij richtte zich op... Hij was gered. Een groote vreugde beheerschte hem. Maar dan huiverde hij bij den aanblik der dooden. Men bracht de gevangenen aan. Er waren er vijf en twintig... Ze beefden als een riet en kken schuw naar de overwinnaars, bevreesd voor hun lot. Ze begrepen wel,

dat ze op geen genade konden hopen... En toch toonde de admiraal zich rechtvaardig. Hij vernam dat studenten zich tegen de fusiljade verzet hadden en liet deze wegvoeren.

Enkele anderen, die hun schuld niet loochenen konden, werden dadelijk terecht gesteld.

Raoul wandelde over het terrein. Daar lag nu de geweldige majoor, wreed nog in zijn dood. Uit de afzichtelijke wonde onder het hart, was het bloed in een wijden plas gevloeid. Wat verder rustte een jonge luitenant, wel verzorgd nog tot op dit gruwelijk doodsbed, als ware hij naar een receptie in Berlijn en niet in zulk een gevaarlijk avontuur gegaan. Fusiliers droegen het lijk van kommandant Jeanniot heen. Ze hadden het ge-laet met een zakdoek bedekt. Een arm hing slap langs de baar. Raoul zag de vreeselijke wonden door de moordenaars toegebracht. Sommige mariniers weenden, toen zij den beminden officier weg voerden.

Magelein ging in de richting der stad. Hij wilde meer vernemen van dezen geheimzinnigen overval.

Een groep omringde nog een lijk. Het was een onder-officier van het 12^e linie. Soldaten vertelden, dat hij met kommandant Munot uit de meelfabriek was gekomen op al het gerucht, toen de Duitschers bij de brug waren. Deze hadden hem gegrepen en aan handen en voeten met ijzerdraad geboeid.

Daarna moesten ze hem vermoord hebben, want het lichaam droeg verscheidene kogelwonden. Een aalmoezenier leidde thans de begrafenis van den ongelukkige.

— Zoo had die priester nu ook bij mijn graf kunnen staan, dacht Raoul en hij huiverde.

Ja, het leven was hem toch meer waard, dan hij in zijn somberheid had gemeend. En hij zou zijn ouders terugzien en met Nancy kunnen spreken... en de geliefde alles vertellen. En zooals hij nu, gelijk uit een graf schier, tot haar weerkeerde, kon zij niet wreeder zijn dan de dood zelf. Als zij hem nog afwees, sloeg ze een pijnlijker wonde dan de bajonet, die daar jonge mannen had neergeveld.

Raoul naderde de brug. Aan beide zijden lagen veel lijken op en over elkaar

in allerlei houdingen, zooals de mannen vielen op dat ontzettend oogenblik, toen de machinegeweren hen grepen in hun moorddadig vuur.

Over de leuning hing een Duitscher, die zich nog krampachtig aan het ijzer scheen vast te hechten, gelijk in zijn laatste zucht op behoud, wanneer hij voor het sterven den IJzer onder zich hoorde klotsen. Een ander was tegen een muur gezakt... lag daar achterover, met wijld starenden blik en open mond, de grijze uniform vol bloed, dat reeds om een wonde in de borst dik geklonterd was. Daar dan... een lichaam bijna in tweeën gesneden, een ander als dubbel geplooid. Welk visioen!

— En dat is in ons Dixmuiden, mompelde Raoul, hier aan de Hooge Brug...

Hij had er dikwijls gestaan, over die leuning gebogen, om naar een voorbij glijdend schip te kijken. Of hij zag er 's Maandags de boeren in hun sjezen en wagentjes de stad binnenrijden. Zijn blik rustte even over het pad bij de rivier. Daarheen was hij met Nancy naar Stuijvelkens gewandeld, eerst langs den IJzer en daarna door de weiden. Toen, eenzaamheid, vrede, rust allerwegen.

En nu dit tooneel, al deze verminkte lijken, dit bloedbad, de vreeselijke slachting.

Binnen de stad zag de jongeling hoe soldaten de huizen doorzochten. Ze stapten over het puin, drongen in de kelders. Daar haalde men een Duitscher te voorschijn. De kerel zag bleek van angst en stamelde telkens: « Kamarad! Kamarad! »

— Er moeten er nog veel zitten, riep een fusilier. Ze verbergen zich, hopen hier te kunnen blijven, tot als de Duitschers komen.

Ja, men maakte nu jacht op diegenen van de bende, welke bij de verrassing aan de brug, terug in de stad geloopt waren. Men moest hen kost wat kost opsporen, want ze vormden een blijvend gevaar. Wie weet welk een opdracht deze stoutmoedige kerels hadden.

Maar zonderlinge ontdekkingen nog in sommige huizen! Er bevonden zich nog meer burgers in het zoo veege Dixmuiden, dan men ooit had durven denken. Raoul zag er, als schimmen, hier en daar uit de ruïnen komen, geheel verbouwereerd, verwaasd, soms

met den doffen blik als van kindsche menschen. De ongelukkigen wisten niet meer hoe lang dat beleg van Dixmuiden nu reeds duurde; alle dagen en nachten waren voor hem gelijk geweest, daar onder de gewelven, waar ze als dieren in een hoi verscholen hadden gezeten.

Het opzoeken der Duitschers werd stelselmatig voort gezet; nu en dan knalden schoten. Men stuitte soms op eenige « feldgrauen », die zich niet wilden overgeven, hardnekkige Duitschers, voor wie het geen vaag woord was geweest, toen zij verklaarden hun leven aan keizer en vaderland te zullen schenken. Ze hadden gehoopt zich veilig te kunnen houden, tot hun legers de linie geheel braken en de stad bezetten; ze rekenden er op dan plots te voorschijn te komen om den weg te wijzen naar de Hooge Brug, de poort tot Veurne Ambacht en het Kanaalgebied, maar nu ze ontdekt werden, trachtten ze zich nog te verdedigen tot ze vielen onder eenige welgemikte kogels.

Raoul ging naar de ouderlijke woning zien. Het achterhuis was geheel ingestort en een reusachtige hoop steenen, kalk, hout, verbrijzelde meubels, glas versperde den doorgang naar den hof. De voorkant was nog vrij gaaf, al schenen de muren te waggelen. Uit het salon waren de zetels verdwenen; 't plafond hing in slarden neer. Twee prachtige schilderijen lagen verscheurd op den vloer onder een laag gruis en plaaster. De eetkamer vertoonde een al even jammerlijk beeld van verwoesting. De zoon was bij al het pijnlijk gevoel toch nog tevreden, dat zijn moeder dit niet meer zien kon. Ze had zich steeds zoo fier getoond op haar woning en inboedel. Elensklaps ontstelde Magelein... zijn blik viel in de half ingestorte keuken; hij zag een paar beenen om den hoek der deur, trad nader en bemerkte het lijk van een burger, wien een zwaar stuk balk de borst had verpletterd. Raoul verwijderde het hout en staarde nu het gelaat aan. Dit was hem geheel onbekend, en getuigde nog van een vreeselijken doodstrijd. Misschien een vluchteling van buiten de stad, een banneeling, die in zijn angst om het geslacht hier binnen was gevlucht. Moeders keuken, altijd zoo helder, zoo zindelijk, zoo gezellig, door Raoul meer gewaardeerd

dan het deffig, stijf salon, was als een folterkamer geworden voor dezen ongelukkige, welke daar misschien nog lang met zijn gemarteld, gebroken lichaam, zonder de minste hulp, had liggen ziel-togen.

De jongeling vluchtte zijn woning uit. Het was zoo'n vreeselijke plaats nu! Met dien doode lagen daar ook alle goede herinneringen, heel zijn vroeger geluk verpletterd.

Straks zou een granaat de nog staande wrakke muren neerslaan en dat lijk in een graf sluiten. En later — o wanneer — als men het puin opruimde, vond men daar een geraamte, dat van een onbekende, van een der vele vermisten.

— Misschien heeft die man papieren, dacht Raoul, en kan ik zien, wie hij is, maar hij had den moed niet nog eens terug te keeren om het te onderzoeken, want hij gevoelde vrees voor zijn eigen huis, waar hij geboren was en gespeeld had, waar elk hoekje van kelder tot zolder zijn herinneringen bezat, waar zijn ouders hem met al hun zorgen omringden, waar Nancy met haar vader en moeder op bezoek kwam, waar... doch waarom al dat oude nog op te halen? Het was voorbij. Moeder had hem eens verteld, hoe zij vier dagen en nachten, zonder een oog te sluiten, bij zijn ziekbed had gewaakt. 't Was zoo'n bange, vreeselijke worsteling geweest tegen den dood, die het knaapje beloofde.

Maar thans stond diezelfde moeder weerloos en miljoenen met haar, nu hooge machten de zonen aan de gezinnen ontnamen, hun onder allerlei leuzen in een uniform staken en in een slachting zonden, in een hel van verschrikking, nu kinderen lagen uit te bloeden op de velden van Vlaanderen en Frankrijk, nu men hun kloek lichaam verscheurde, verbrijzelde, in stukken hieuw en de overblijfsels in den grond borg.

— Laat ik rap vertrekken, mompelde Raoul. Ik heb een gruw van Dixmuiden... moest ik er nooit meer weer keeren!

Daar zag hij opgewonden soldaten, die met verschrikte gebaren naar een kelder wezen. Magelein werd als door een geheimzinnige macht naar die groep getrokken... Hij volgde eenige mannen in het gehavend gebouw, dat hij met

moeite herkende, want zijn eigen woonplaats was hem zoo onwezenlijk geworden.

Men daalde een trap af. Raoul vroeg niets, luisterde niet naar 't geronk der stemmen... Als werktuigelijk stapte hij mee in het gevoel dat alles wat men ontdekte, hem bijzonder aanging, daar hij Dixmuidenaar was. Hij zou zelf zien en oordeelen... Natuurlijk was hier ook een drama gebeurd... En plots voer hem een schok door het afgematte lijf.

— Och, Heere toch! riep hij met een snik.

Daar in een zetel zat een vrouw; haar glazige oogen staarden als in een ver schiet, om haar ingevallen mond lag

De kerk van Lampernisse, na de eerste beschieting

een smartelijke plooi; de handen waren op een rozekrans geklemd. 't Was als een heilige die men alldus in haar grafkelder bijgezet had, gelijk men het op school van Karel den Groote vertelde, een vereerde, die men niet in een schrijn sluiten, maar, ook nog na haar sterven, ter vereering zichtbaar stellen wilde.

— 't Is een kloosterzuster, hoorde Raoul een soldaat zeggen.

— 't Is de groot-jufvrouw van het begijnhof! riep Magelein. Een lamme vrouw, die niet gaan kon... en zeker niet meer in staat was te vluchten... En zulk een einde!

Wij hebben vroeger den vreeslijken dood van de non Vereecke, zooals de

overste van het begijnhof heette, verhaald; thans bij de jacht op de Duitschers vond men haar.

En men deed nog andere ontdekkingen. « Hier waren het gewonden », vertellen Léon Bocquet en Ernest Hosten 1), « ongelukkigen, die onder puin, zonder hoop op bevrijding, den tragen en vreeselijken dood afwachtten. Daar een jonge vrouw, welke krankzinnig geworden was en, zingend, in haar armen haar reeds in ontbinding verkeerend wichtje wiegde... Bij den ingang van het Begijnhof vond men naast elkander twee oude vrouwen wier beenen door een granaat verbrijzeld waren: de concierge van het klooster en haar vriendin, de goede Mietje Zwertvaegher, bij alle Dixmuidenaars bekend. In hun vlucht verast, lagen ze daar reeds enkele dagen, afschuwelijk verminkt...

Raoul verliet met dat vreeselijk visioen der groot-jufvrouw den kelder en ontvluchtte de stad... Welk een symbool van Dixmuidens lijden, deze stille, bedaalde, weerlooze dame, door den oorlog uit het leven gerukt... een leven, dat vroeger al niet meer tot de wereld behoorde... Maar 't was als in Gezelle's klacht:

« Gij badt op eenen berg alleen,
En... Jesu, ik en vind er geen
Waar 'k hoog genoeg kan klimmen
Om U alleen te vinden :
De wereld wilt mij achterna,
Alwaar ik ga
Of sta
Of ooit mijn oogen sla;
En arm als ik en is er geen,
Geen een,
Die nood hebbe en niet klagen kan;
Die honger, en niet vragen kan;
Die pijn, en niet gewagen kan
Hoe zeer het doet! »

Ook die begijnen was de booze, onbarmhartige wereld gevolgd, tot in hun plaats van stille afzondering, hun kalm dorpje binnen het bijna even kalme stadje, tot in hun kleine huizekens met de kleine kamertjes, tot in hun schuil-oorden dan, en nu zat de groot-jufvrouw daar in haar armstoel als een beeld van al de verschrikking over Dixmuiden neergedaald. Ook voor haar was het geweest: « Die nood hebbe, en niet klagen kan, die honger, en niet vragen kan, die pijn, en niet gewagen kan... »

Emanuel Vierin, een der schoonste zonen van West-Vlaanderen, uit een der

1) L'Agonie de Dixmude

achtbaarste gezinnen, was de begaafde schilder dier begijnhoven. Uren zaten wij soms bij den knetterenden haard van een der ruime, holle zalen op Iepen-oord, 't verlaten landgoed hem bij Domburg op Walcheren door een braaf Nederlander als toevluchtsoort afgestaan, over Dixmuiden en Veurne-Ambacht te spreken, terwijl de wind boven de duinen voer, door de naakte boomen joeg en misschien in den donkeren nacht weer het lijk van een strijder op 't Zeeuwsch strand brengen zou. En 't was me dan, als ik heen reed door de duisternis, langs slapende dorpen, tusschen rijen lekende boomen, of ik in 't kanongedreun aan den verre einder en in 't zwiepen der takken de bange klachte hoorde van 't gemarteld oorlogsland. Vierin had me verteld van Dixmuidens begijnhof, van Nieuwpoorts oude kerk, van de torens uit Veurne-Ambacht en de menschen, die er om heen woonden, en hij sprak me van goede bekenden.

... ..

De Duitsche raid had weer eens aangetoond, hoe zwak de verdediging van Dixmuiden was; admiraal Ronarch wees er het hoofdkwartier op, dat nu uit Loo, twee bataljons Senegaleezen zond. De Duitschers wreekten de mislukking door een nieuw geweldig bombardement, hetwelk vooral tusschen elf en drie uur de loopgraven en bruggen bestookte.

« Binnen twee uren, vielen er om ons vijftig shrapnells » schreef de officier C. S., der fusiliers. « Om een uur was het vierde van mijn groep buiten gevecht. Wij stonden reeds zestig uur op de vuurlijn. Ik vroeg om versterking en levensmiddelen. Dan viel de vijand weer aan. Op den weg naar Woumen naderde een bende tot op eenige meters, niet bestookt door de mitrailleurs der Franschen, die buiten werking waren geschoten. De scheepsluitenant Martin des Pallières sprong op de borstwering en riep: « Jongens, ge moet die kerels met ijzer ontvangen! Bajonet op het geweer. »

Een der mariniers kloeg, dat zijn hoedspeld (bajonet) in 't lijf van een Duitscher gebroken was.

— Doe dan als ik! schreeuwde des Pallières hem toe, en beuk ze met uw kop neer.

En het werd weer een vechten man tegen man, met wapenen, en vuisten een moordtooneel van steken en slaan, doch ook wurgen en versmachten. Zoo vond men een Duitscher onder een fusillier, wiens nagels nog in de wang van zijn tegenstander geklemd waren; een verdwaalde kogel had hun strijd en tevens hun leven gestoord. De woede der Franschen was des te heviger, daar de majoor, die den aanval leidde een Rode kruisband droeg. Tegen al die lagen en listen kwam het gemoed van menigen zeerob in opstand. En dan dacht men aan Jeanniot en zijn lotgenooten... Schimmigen beweerden dat de admiraal veel te zachtzinnig geweest was en al de gevangen raiders naar de andere wereld had moeten zenden. Daarom zouden ze nu geen kwartier geven... Ja, het was afschuwelijk in de loopgraven bij Woumen. De granaten woelden ze om en zoo poogde de vijand versterkingen te verhinderen de worstelenden ter hulp te snellen. De matroos Le L... schreef over dien avond: « Een mijner vrienden was half onder de aarde bedolven en met tweeën gingen wij hem helpen. Een granaat trof mijn kamaraad en ik zelf werd tot aan den hals begraven. Het werd nacht. In dien toestand bracht ik veertien angstige uren door; ik kon mij niet bevrijden. De strijd woedde voort, en vlak bij mij lagen twee gewonden te kermen. Een van hen smeekte mij hem te helpen, maar ik zat zelf als in een nauwe buis geklemd. Zoo was ik getuige van zijn doodstrijd. Mijn krachten namen af. Wat mij het meest deed lijden, was de aanwezigheid der Duitschers die de loopgraven veroverden en zich nu op eenige meters van mij verschansten. Na uren verloor ik het bewustzijn. In den nacht namen de Senegaleezen de stelling terug. Een van hen stapte op mijn hoofd. Hij voelde iets oneffens, keek toe en ontdekte mij. Mijn beide vrienden waren dood. Men haalde mij boven en bracht me naar een ambulance. Ik had het gevoel weer uit het graf verreezen te zijn. »

's Morgens werd de officier Martin des Pallières gedood door een granaat die te midden van zijn groep ontplofte. Eenige oversten waren wat verder, ook in een loopgraaf, aan 't eten. Onder hen bevond zich de vaandrig Gautier. Deze kreeg

bevel des Pallières te gaan vervangen. « Kapitein », zei hij tot zijn meerdere Gamas, « nu is het mijn beurt ». Hij drukte zijn vriend de hand en vertrok. Even later bestuurde Gautier een afdeling machinegeweren. Op zeker oogenblik keek hij boven de borstwering uit, om beter het schieten te regelen, want weer waagde de vijand een hardnekkigen aanval; een kogel trof den jongen aanvoerder in het voorhoofd. Hij had Gamas de waarheid voorspeld.

En zoo duurde de slachting rond Dixmuiden maar voort. 't Gevaar dreigde van alle zijden en steeds moesten de afgemattigde verdedigers zich afvragen op welk punt de storm losbreken zou.

De opperofficieren wisten, dat het Belgisch hoofdkwartier het water ter hulp zou roepen. Maar waar bleef dan dit redmiddel? Ze zagen hoe mannen bij de duikers van de spoorlijn aan 't werk waren. Doch een vreemdeling in dit gewest begreep al die verrichtingen niet.

Raoul blikte nog even naar zijn stadje. De vijand had het door zijn aanwezigheid ontkend. Was ook dit een boos voor teken, dat het weldra voor al die bestormingen bezwijken zou? 't Lag daar als dood. En toch vertoefden er nog burgers, acht-en-twintig, de hardnekkigsten, de koppigsten... Slechts later vernamen het. Wat weerhield hun het puin te verlaten? Bij hen bevond zich de oude vrouw, die nog altijd op haar zoon wachtte en steeds maar over het nooit eindigend onweer kloeg.

En daar aan den IJzer verbleef dan Mietje Debœuf, een vrouw van bij de zeventig. Ze had nooit kunnen besluiten haar huizeke te verlaten. Ze woonde er nog te midden der soldaten, die graag afkwamen op den geur der koffie en, als beloning voor haar trouw, bij de woning een schuilplaats maakten, waarin 't oudje zich borgen kon, wanneer de onkaan van ijzer te geweldig raasde.

En daar was dan ook madam Tack, de weduwe van een officier Faverger, die jaren geleden overleed. Niemand sprak haar met dezen naam aan. Weinigen kenden trouwens haar geschiedenis. In den winter verbleef de dame te Brussel, in den zomer bewoonde ze haar villa aan den IJzer, eenige kilometer ten zuiden der Hooge Brug. Het scheen haar

grootste genoegen om met haar ezelwagentje rond te rijden. En de ezelin Paula, die het karretje trok, of ook wel door madam Tack met een schapenvel als zadel bestegen werd, bleef als haar meesteres in het huis van de rivier, toen de oorlog hen daar verraste.

Voor de soldaten, welke in de nabijheid hun loopgraven dolven en er de wacht hielden, was deze kranige oude vrouw een welddenster.

Zekeren avond traden eenige officieren, welke uit de slijkerige grachten kwamen, de villa binnen en werden door madam Tack gastvrij ontvangen.

Een, die zich bij het vuur zeer behaaglijk gevoelde, zei lachend: « We zijn hier in ons Louvre! » — Ja, « antwoordde een ander, en naar de dame wijzend, voegde hij er bij: « Daar is de Joconde! » 1)

Sedert werd de weduwe de Joconde genoemd en men schreef dezen naam op de deur. De dijk voor de woning werd door onderkomens en loopgraven versterkt; de vijand bestookte die werken met allerlei projektielen en ook de villa bleef niet onbeschadigd. Maar de Duitscher kon zoo min madam Tack als onze soldaten verdrijven. Wanneer het bombardement te hevig werd, haalden de mannen hun beschermster en tevens hun beschermeling in een van hun onderaardsche holen.

Ja, zoo bleven er burgers aan het front. Maar toen Raoul nog een laatsten blik op Dixmuiden wierp, gevoelde hij zich voldaan, dat zijn geliefden veilig van de ten ondergang gedoemde stede verwijderd waren. Voor zijn geest hing al maar door dat ontzettend visioen van de groot-jufvrouw Vereecke, en dat van den in zijn eigen huis door den dood verresten burger, wellicht gegrepen, toen hij naar den kelder wilde snellen.

Magelein besteeg zijn motor en reed over Lampernisse weg. Dit dorp was vol krijgswaag, want het was nu een belangrijk punt achter het front. Nog prijkte daar de hooge, Gothische toren van de oude, eerwaardige kerk.

(1) Louvre, voormalig koninklijk paleis te Parijs, nu een museum, het rijkste der wereld. Het bevat, onder andere kunstschatten, de Joconde, meesterwerk van Leonard de Vinci, voorstellend het portret van de schoone glimlachende Mona Lisa, vrouw van den Florentijn Francesco del Giocondo. Men zegt dat de meester vier jaar aan dit doek arbeide.

De heer Veirle had in zijn rijlvlaag oven Coene's oude klok gesproken, maar ze met die van Mannekensvere verward. 't Was in Lampernisse's tonen dat ze reeds bijna zes eeuwen hing, gegoten door Herman Coene.

« Gij immers zijt de stem, gewijd vijf honderd [jaren]
En meer voorheen, als hier ons kloeke vaderen [waren];

Gij zijt de kerkestem, die, roepend boven al, Aan elk zegt wat hij 's of morgen wezen zal. »

Zoo dichte Guido Gezelle op die klok bij de intrede van pastoor Scherpereel. Maar wat hadden ze een gansch andere beteekenis nu, deze woorden:

« Kon Herman Coene, kon hij uit zijn grafstee [rijzen,
En mocht ik hem den weg weer naar dees [prochie wijzen,
Hij die de klokke goot, hij zou verwonderd [staan
Van al dat volk te zien recht naar de kerk te [gaan. »

De inhaling van pastoors en burge-meesters, die kermissen en feesten, dat alles leek nu tot een ver verleden bij het drama dat tot overal zijn golfslag liet gevoelen.

Deze klok, een der oudste van Vlaanderen, droeg tot opschrift:

Gode si bequama
Maria es min name;
Herman Coene makede mi
MCCCLII

Lampernisse werd reeds in het jaar 651 in een diploma van koning Dagobertus I vermeld onder den naam Lampus. Nisse of nisse (Gezelle schrijft Lampernisse), beteekent in de Saksische taal lage plaats en misschien heeft zekere Lambertus hier een kapel gesticht; maar het gebied der naamaflading is zeer gevaarlijk.

De kerk prijkte met een gedenkteen waarop men in Gothische letters las: «Ter gedachtenisse aan Nikolaas Zannekin, gesneuveld voor 's Vaderlands Vrijheid te Cassel op 24 Augustus 1328».

Een wijk van de gemeente heet nog Zannekinhoek en volgens de overlevering was het daar, dat Nikolaas Zannekin, de landbouwer, en, voor zijn vrienden, de vertegenwoordiger van den adel der Saksische Karls, geboren werd en zijn groote hoeve bezat. Maar voor de ridders van dien tijd was hij slechts een laat. Het was op hem en zijn rasgenooten, dat de Franschgezinde kasteelheeren het bekende spotlied aanhieven:

« Wi willen van den kerele zinghen,
Zi zyn van quader aert;
Zi willen die ruters dwingen,
Zi draeghen een langhen baert.
Haer cleedren die zyn al ontnaait;
Een hoedekin op haer hoofd ghecapt,
't Caproen staet al verdraait,
Haer cousen ende haer scoen ghelapt.

Wrongelen, wey, broot ende caes,
Dat eet hi al den dach:
Daer omme es de kerel so daes,
Hi etes meer dan hi mach.

Eenen grooten roggenen kant,
Es harde wel sijn ghenoech,
Die neemt hi in sijn hant,
Als hi wil gaen ter plouch,
Dan komt tot hem sijn wijf, de vule,
Spinnende met enen rocke,
Een sleter omtrent haer mule,
Ende gaet sijn scuette brocken.
Ter kermesse wille hi gaen,
Hem dinct datti is enen grave,
Daer wil hij tal omme slaen,
Met sinen verroesten stave,
Dan gaet hi drinken van den wine,
Stappens es hi versmoort;
Dan es al de werelt sine,
Stede lant ende poort.

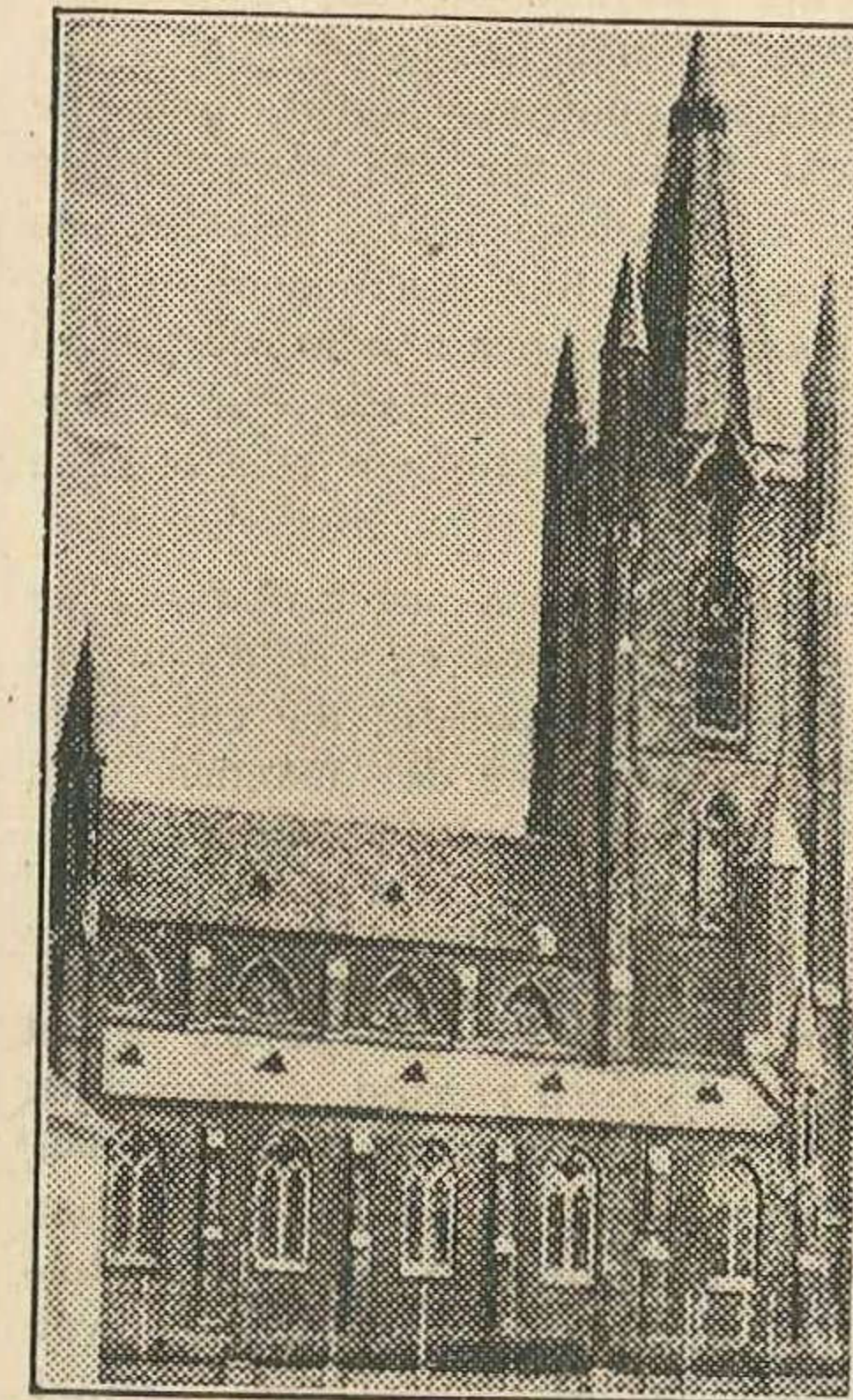
Wi willen de kerels doen greisen
Al dravende over 't velt;
Het es al quaet dat si peinzen,
Je weetse wel, bestelt:
Men sal se slepen en hanghen
Haer baert es al te lanc.
Sine connens niet ontgangken,
Sine dochten niet sonder bedwanc.

Dat lied, uit die tijden ons overgebleven, lucht al den haat van den trotschen ridder voor den boer, die zich toch vrij gevoelde op het land, dat hij aan de zee hielp ontworstelen en nu in 't zweet zijns aanschijns bebouwde. Och 't was een oude strijd, die der Blauwvoeten, zooals men het volk noemde, tegen de Isegrims, de heerschers uit de burchten. En de laatsten meenden vrij spel te hebben, toen Lodewijk van Nevers graaf van Vlaanderen was, maar zich meer een vasal van den Franschen koning toonde en 't liefst ver van Vlaanderen in 't Neversche verbleef.

Hij liet het bestuur van het land aan een Franschen ridder, den heer van Aspremont over. Nu begon een tijdperk van hatelijke afpersingen jegens de boeren, die weldra opstonden en zich onder hun hoofdmannen stelden: Lambert Baldwijn van Aardenburg, Seger Jansoone te Gistel, Lambert Bockel in de Vier-Ambachten, Nikolaas Zannekin in Veurne-Ambacht.

De kerels vielen de kasteelen aan en verwoestten ze... Zannekin verzamelde een leger. Roeselare, Torhout, Poperinge, Nieuwpoort, Cassel, Belle, Duinker-

ke openen hem hun poorten. Meer en meer werden de gemoederen verbitterd en Lodewijk van Nevers, die naar Vlaanderen terugkeerde, ontketende door dwaze en wraakzuchtige maatregelen den oorlog. Hij zelf werd in de halle te Brugge smadelijk gevangen gezet, en kreeg slechts de vrijheid terug na beloofd te hebben de rust en den vrede te handhaven wat hij in de burchtkapel op de relikwie van het Heilig Bloed bezwoer. Doch die rust brak nog niet aan en in 1328 meenden Lodewijk van Nevers en zijn ridderschare, dat ze met de hulp van den Franschen koning Fi-

De kerk van Leffinge

lips van Valois de Vlamingen weer zouden kunnen bedwingen. De vorst verzamelde te Atrecht een machtig leger.

Nikolaas Zannekin bezette met tien duizend kerelen van de zeekust het stedeke Cassel op den berg.

Den 23en Augustus brachten de Franschen hun kamp over naar de oevers der Peene, op den weg naar Watten, en zij staken in den omtrek dorpen en hoeven in brand, hopen de aldus de Vlamingen in hun woede over die vernieling van den heuvel te lokken... En met hevigen wrok zagen de kerelen allerwegen 's mongens de zwarte vlekken

in de anders zoo heerlijke vlakte aan den voet van Cassels berg. Op de muren der stad hingen doeken, waarop onder hanen, 't zinnebeeld der Franschen, dit opschrift geschilderd stond:

« Van dat men deze hanen zal hooren crayen,
Zo zal men die ghevonden coninek hier binnen verfraeyen. »

Men noemde Filips van Valois aldus, omdat zijn rechten op den Franschen troon betwijfeld werden.

De Vlamingen konden den slag niet langer uitstellen. Ze kregen gebrek aan levensmiddelen en de dorst putte hun strijders uit. De overlevering vertelt, dat Zannekin zelf als vleeschverkooper vermomd het vijandelijk kamp bespiedde. De Fransche ridders hadden hun wapens afgelegd en speelden op het schaakbord of met de teerlingen. De koning zat aan een feestmaal, en de wapenknechten verdubbelden hun roof van den vorigen dag.

't Was een gunstig oogenblik om een aanval te wagen. Zannekin hield raad met zijn vrienden. Sommigen zegden nog te wachten op de hulp der Brugelingen door Jansoone beloofd, maar Zannekin drong tot een onmiddellijken strijd aan. Na een korte, krachtige toespraak behield zijn woord de overhand en om drie uur in den namiddag stormden de kerelen in drie scharen den berg af. Als een wilde stortvloed verrasten ze het vijandelijk kamp. Plots bevonden ze zich te midden der baronnen « die van de eene tent naar de andere liepen, om zich van hun schoone tabbaarden te ontdoen en hun wapenrusting aan te schieten ». De koning sluimerde na het overdadig feestmaal toen zijn biechtvader die hem nooit verliet, uitriep, dat de Vlamingen in het kamp waren. « Praatjes van een banger klerk! » antwoordde Filips hoonend, maar Miles de Noyers kwam reeds toegesnel om met den koninklijken standaard de ridders tot 's vorsten verdediging samen te roepen... Weenend van wanhoop viel de Noyers op de knieën... Alles scheen verloren. De schare, door Zannekin zelf aangevoerd, baande zich een bloedigen weg naar de tent. Onverwacht daagde daar hulp... Robrecht van Cassel, die eerst de partij der keerlen gekozen had, maar naderhand onder belofte van belooning in goederen naar de ridders

overliep, keerde van een strooptocht terug en zijn mannen stonden nog in de wapenen. Ze deden de kans keeren, hielden de aanvallers op, tot de koning zijn keurbenden verzameld had. En nu was het lot van het kleine burgerleger spoedig beslist.

— Overwinnen of sterven! schreeuwden de laatste keeren, zich om Zannekin scharend, en ze streden als leeuwen. Daar stierf voor de vrijheid de held van Lampernisse... Zwaarden doorboorden zijn lichaam. En om hem heen lagen 16.000 broederen, die hun eed getrouw gebleven waren tot in den dood. Dienzelfden avond deed de koning Cassel in brand steken. Lambrecht Boudewijn stierf op het rad. Willem de Delken, oud-burgemeester van Brugge... en vriend van Zannekin, werd naar Parijs gevoerd. Men bond hem aan den schandpaal en kapte hem beide handen af, dan snoerde men den martelaar op het rad en verbrijzelde met molerslagen zijn leden...

Maar de beulen wilden nog niet dat hij sterven zou, en ontbonden het gebroken, bloedend lichaam en sleurden het in een kerkerhol...

Een ganschen nacht moest de rampzalige de vreeselijkste smarten verduren. Den volgenden morgen rukten vier paarden zijn lijf uiteen en eindelijk hing men de overblijfsels aan de galg van Montfaucon... De vrijheidsgeest was uit Vlaanderen ook naar de Fransche gemeenten overgewaaid en met name naar Parijs, en zoo konden daar nu de burgers zien, hoe het gezag handelen zou jegens hen, die het beproefden den adel, de meesters bij Gods genade, zooals zij zich achtten, te weerstaan.

Te Brugge werden de poorters gedwongen den graaf tot halverwege het kasteel van Male tegemoet te gaan en zich daar voor hem op de knieën te werpen. Te Ieper verbrijzelde men de klok uit het Belfort.

Seger Jansoone was naar Zeeland geweken, van waar hij eensklaps met twee honderd bannelingen te Oostende landde. Dadelijk kwamen keeren zijn groepje versterken. Maar 's graven baljuw van Brugge was hem voor en wilde met een schare ridders dezen nieu-

wen opstand in de kiem versmachten. Jansoone verschanste zich bij de Arnoldusabdij te Oudenburg, waar hij zich hardnekkig verdedigde, doch ten slotte met zijn zoon en twintig getrouwen in de macht der Leliaarts viel. De overwinnaars leidden hem en zijn gezellen naakt door Brugge en brandmerkten de ongelukkigen op iederen kruisweg. Dan hing men al deze martelaars, onder wie zich Jacob Breidel, zoon van Jan, bevond, aan de galg.

Aldus versmachtte men de volksbeweging. Wij konden niet nalaten even het historietoek van Veurne-Ambacht op te slaan, om te herinneren aan dien ouden, eeuwigen strijd voor de vrijheid. 't Is waar, zij was weinig meer bekend. Men heeft getracht de Vlamingen van hun geschiedenis te vervreemden, en Zannekin zelfs voorgesteld als een gewonen strooper... een oproerling, wien het slechts om buit te doen was.

Weinigen hoorden nog zijn naam en dezen van Jansoone en Baldwijn of van Eustachius Sporkin, die een twintigtal jaren vroeger de mannen van Veurne naar den Gulden sporenslag geleidde...

Als men in de streek zelf van Lampernisse gewaagde — en verder in het land was dit dorp vreemd — dacht men aan het vee van de omliggende weiden, dat hier op regelmatige tijdstippen aan de palen rond de kerk ten toon gesteld werd. Wij waren zoo stoffelijk geworden. Maar nu lag Lampernisse te schudden in het kanongebulder. Het verleden werd heden en weer zag men aan den einder den oorlogsgloed, die, gelijk in 1328 aan den voet van den Casselberg, dorpen en hoeven verteerde. Weer klonk, daar tusschen de rivier en den spoorlijk in de slijkerige bloedgrachten en vlieten de kreet van «overwinnen of sterven», en hoog klom de nood aan den eertijds zoo stillen IJzervloed... De roofteriddersgeest, de Isengrims, de Junkers van 1914 zouden trachten de vrijheid van het onafhankelijk volk te smoren in bloed, gelijk hun voorouders den kloeken kerel wilden bedwingen, zooals dat oud lied vol haat het uitdrukt...

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR
A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE KADEN TE NIJWEPORDE

MET DOORSNIFFEN VAN PRIJKELOORDEN IN HET „RHEINLAND“

Uitgever J. HOSTE, 30, St-Pieterstraat, Brussel